

- [5] Deynega, I. O. (2018). Methodical aspects of brand coding of higher education institutions. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University*, 29(68), 93-97. Series: Economics and Management.
- [6] Mazaraki, A., P'yatnytska, H., Hryhorenko, O. (2019). Identification of content for national branding. *Bulletin of Kyiv National University of Trade and Economics*, 2, 5-33.
- [7] Yancheva, L. M., Zhegus, O. V., Mykhailova, M. V. (2020). Branding as a tool for forming the attractiveness of a higher education institution in modern challenges. *Business Inform*, 6, 358-366.
- [8] Kucherak, I. V. (2013). Theoretical aspects of forming the educational brand of a higher educational institution. *OBRİİ*, №1 (36), 25-26.
- [9] Aldoshyna, M., & Stryzhak, O. (2019). Features of branding of higher education institution in educational services market. In *Modern technologies in education: Collective Scientific Monograph* (pp. 130-142). March.

УДК 316.77:327(477):061.1ЄС:378(045)
DOI: 10.31652/2412-1142-2024-72-104-113

Довгань Лариса Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології та перекладу,
Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0000-0003-4742-6570
laradovhan@ukr.net

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МІЖСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті узагальнено науковий доробок, висвітлено досвід і підходи до формування навичок міжособистісної комунікації в умовах інтеграції України в європейський простір вищої освіти. Відзначено, що євроінтеграційний поступ України супроводжується позитивними змінами в соціально-економічному розвитку суспільства та впровадженням інноваційних змін в галузі вищої освіти, які мають на меті успішну політичну, правову, економічну і освітню інтеграцію в європейський простір. Зазначено, що з 2005 року Україна є країною-учасницею Болонського процесу – міжнародної ініціативи з метою реформування та уніфікації вищої освіти в країнах європейського простору вищої освіти. Виявлено, що вирівнювання національної системи вищої освіти з європейськими та світовими стандартами передбачає перехід до системи компетентної освіти. Наведено класифікацію інтегрованих характеристик якості підготовки здобувачів освіти та результатів їх навчання – компетентностей. Зосереджено увагу на тому, що одне з ключових місць серед «м'яких» навичок посідає комунікативна компетентність, яка потребує формування навичок міжособистісної комунікації. Визначено та охарактеризовано категорії теорій міжособистісної комунікації. Запропоновано модель ефективної міжособистісної комунікації, яка передбачає досягнення індивідуальних групових та організаційних результатів завдяки правильно налагодженому процесу відфільтровування сприйняття та когнітивного відбору, а також врахуванню ситуаційних характеристик комунікації. Наведено таксономію навичок міжособистісної комунікації. Зазначено, що навчання здобувачів вищої освіти ефективним міжособистісним комунікативним навичкам вимагає від викладачів надання відповідних знань, а також їхнього скеровування та інструктажу в навчанні для розвитку та вдосконалення цих навичок. Обґрунтовано, що для успішного формування навичок міжособистісної комунікації у здобувачів вищої освіти України необхідно вивчати досвід і впроваджувати практики європейського освітнього простору. Окреслено перспективні напрями подальших наукових досліджень проблематики формування навичок міжособистісної комунікації у здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: міжособистісна комунікація; компетентність; «м'які» навички; вища освіта; європейський освітній простір.

1. ВСТУП

Якісна система вищої освіти є невід'ємним елементом розбудови української державності. Вона дає можливість українським фахівцям бути конкурентними як на національному, так і на світовому ринку праці. Одним із пріоритетних напрямків розвитку освітнього простору та ринку праці для України є ефективна інтеграція до Європейського союзу. Оскільки в європейському освітньому просторі панує компетентнісний підхід до навчання, результати вивчення наявного європейського досвіду стають важливою базою для реформування сучасної української освіти на всіх її рівнях.

Постановка проблеми. Україна, яка є учасником Болонського процесу, має зобов'язання реформувати національну систему вищої освіти відповідно до європейських стандартів та цінностей. Стратегічною метою Болонського процесу є створення конкурентоспроможного та привабливого європейського простору вищої освіти для європейців і студентів інших країн світу.

Болонський процес не вимагає уніфікації змісту, технологій навчання і забезпечення якості у закладах вищої освіти, однак передбачає необхідність усунення перешкод у забезпеченні вільного доступу до якісної вищої освіти, активізацію академічної мобільності здобувачів і науково-педагогічних працівників, а також підготовку здобувачів вищої освіти до активного життя в демократичному суспільстві, закладення основ для їхньої професійної кар'єри і особистого розвитку.

Успішність професійної кар'єри і особистого розвитку майбутніх фахівців може бути забезпечена шляхом формування у них не тільки спеціальних знань, але й певного універсального набору компетентностей, які сьогодні прийнято називати «м'якими» компетентностями або навичками. Одними з ключових в наборі «м'яких» компетентностей є навички міжособистісної комунікації, формуванню яких в європейському просторі вищої освіти приділяється значна увага. Інтеграція України в європейський простір вищої освіти потребує вивчення європейського досвіду та імплементації європейських практик формування навичок міжособистісної комунікації в освітній процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики формування «м'яких» навичок у здобувачів освіти присвятили свої праці такі українські та закордонні вчені, як Т. Бучинська [2], К. Коваль [5], Н. Комісаренко [15], Г. Корнюш [9], О. Лазарев [15], Т. Левченко [7], С. Макеєв [1], Т. Чубань [7], J. Atkinson [14], L. Baxter [11], D. Braithewaite [11], R. DeRouin [10], E. Donnelly [13], C. Klein [10], D. McMahan [14], I. Mosquera [8], E. Pavord [13], S. Pope [12], E. Salas [10] та багато інших. У своїх роботах дослідники обґрунтовують важливість наявності у фахівців «м'яких» навичок, окреслюють принципи та підходи, пропонують методики їх формування в процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Незважаючи на вагомість існуючого наукового доробку, подальших досліджень потребують питання формування навичок міжособистісної комунікації в умовах інтеграції України в європейський простір вищої освіти.

Мета статті. Метою статті є узагальнення наукового доробку, висвітлення досвіду та підходів до формування навичок міжособистісної комунікації в умовах інтеграції України в європейський простір вищої освіти.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

З 2005 року Україна офіційно долучилася до Болонського процесу – міжнародної ініціативи, започаткованої в 1999 році у Болоньї (Італія) з метою реформування та уніфікації вищої освіти в країнах європейського простору вищої освіти. Приєднавшись до цього процесу, Україна взяла на себе зобов'язання реформувати свою систему вищої освіти згідно з європейськими стандартами та цінностями. Участь в Болонському процесі сприяє модернізації та інтеграції української вищої освіти в європейський та світовий освітній простори, відкриває нові можливості для українських студентів та викладачів, підвищує престиж української вищої освіти на міжнародному рівні.

Однією із ключових цілей реформування системи вищої освіти в рамках Болонського процесу є її зближення з потребами ринку праці, поглиблення практичної спрямованості навчання та на розвитку у здобувачів компетенностей, необхідних для успішного працевлаштування, що суттєво підвищує шанси українських випускників знайти роботу за фахом.

В європейській освітній парадигмі основною метою вищої освіти є не лише передача здобувачам освіти сукупності знань, вмінь і навичок, але й формування компетентностей, необхідних для їх успішних соціалізації та громадянської активності. Це, зокрема, передбачає здатність до свідомого вибору подальшого життєвого шляху, самореалізації, розвитку природних здібностей та інтересів, виховання відповідальності та поваги до суспільства, природного середовища, національних і культурних цінностей [1]. У компетентнісному підході основний акцент зміщується з процесу навчання на досягнення його результатів.

Початок впровадження компетентнісного підходу в країнах Європейського союзу учені пов'язують з необхідністю розробки нових моделей компетентностей та визначення ролі підприємств у їх розвитку, що включає знання, функціональні та поведінкові компетентності [2]. Компетентнісний підхід у вищій освіті забезпечує визначення більш повного, особистісно та соціально орієнтованого результату освіти. Імплементация компетентнісного підходу, оновлення змісту освіти на компетентнісних засадах є системними структурним процесом, який визначає розвиток національних освітніх систем європейських країн.

Поступова модернізація системи вищої освіти в Україні відбувається шляхом впровадження інноваційних змін в освітній галузі, соціально-економічному розвитку суспільства та спрямовується на інтеграцію в європейський освітній простір, а також на вирівнювання зі світовими стандартами, що передбачає перехід до системи компетентнісної освіти.

В контексті освітнього процесу та відповідно до Болонської конвенції, термін «компетентність» використовується для позначення інтегрованих характеристик якості підготовки здобувачів освіти та для опису результатів їх навчання [3]. В науково-педагогічному дискурсі тема компетенностей і «скіллів» (від англійського «skills» – навички, вміння) є однією з найбільш обговорюваних. Дослідники та роботодавці прагнуть знайти унікальну комбінацію ключових компетентностей, яка гарантуватиме успішну професійну діяльність людини в складних умовах постійних і непередбачуваних змін.

Одна з найвідоміших класифікацій «скіллів» визначає наявність двох видів компетенностей: хард-скілз (англ. – hard skills) та софт-скілз (англ. – soft skills). «Хард-скілз» («жорсткі» навички) проявляються у професійній діяльності та бізнес-процесах, тоді як «софт-скілз» («м'які, гнучкі» навички) – такі як мисленнєві, комунікативні, командні та інші – корисні в різноманітних життєвих ситуаціях [4]. «Жорсткі» навички є вузькими і спеціалізованими, їх можна набутися за відносно короткий час навчання, але термін їхнього життя є відносно невеликим.

Серед «м'яких» навичок дослідники виділяють наступні: індивідуальні якості (вміння приймати рішення та вирішувати проблеми, формулювати цілі й орієнтуватися на кінцевий результат); комунікативні якості (вміння чітко й зрозуміло формулювати думки, взаємодіяти з різними типами людей, структурувати інформацію, модерувати наради, відповідати аргументовано, зрозуміло, вчасно й ввічливо, готувати та робити якісні презентації, враховувати культурні та міжнаціональні особливості), управлінські якості (вміння працювати в команді, об'єднувати та мотивувати команду, навчати та розвивати учасників команди, передбачати та запобігати ризикам, ефективно планувати та керувати часом) [5].

«М'які» навички відносяться до соціальної та міжособистісної сфери і є важливими в будь-якій професійній діяльності. Ці навички включають в себе такі аспекти, як комунікація, співробітництво, лідерство, емоційний інтелект, критичне мислення, адаптивність, творчість,

проблемне мислення, ефективне управління часом та інші. Наявність «м'яких» навичок важлива для ефективної комунікації, співпраці в команді, розв'язання проблем, прийняття рішень і досягнення успіху в професійній сфері. Вони доповнюють професійні навички та дозволяють фахівцю бути більш гнучким, адаптованим до змін і успішно впроваджувати свої знання і вміння [6].

«М'які» навички складніше відстежити, продемонструвати та оцінити. «М'які» навички науковці поділяють на дві великі групи, а саме: персональні (особистісні) та інтерперсональні (міжособистісні). До «м'яких» навичок відносять навички ефективної міжособистісної комунікації і поведінки, ініціативність і підприємливість, навички тайм-менеджменту і самоорганізації, критичне мислення і здатність до аналізу та оцінки інформації, адаптивність і гнучкість, креативність, емоційний інтелект, навички самоосвіти тощо.

Одне з ключових місць серед «м'яких» навичок посідає комунікативна компетентність. Систематизуючи складники комунікативної компетентності особистості, дослідники виокремили три групи комунікативних знань, умінь і навичок, що забезпечують її сформованість, а саме [7]:

- 1) мовленнєві комунікативні знання та уміння;
- 2) соціально-психологічні комунікативні знання та вміння;
- 3) діяльнісно-практичні комунікативні уміння.

Комунікативна компетентність передбачає наявність навичок міжособистісної комунікації, які охоплюють здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми. Ці навички включають у себе здатність уважно слухати, виражати свої думки і почуття чітко та з повагою до інших, розуміти та враховувати інтереси інших, виявляти емпатію, вирішувати конфлікти та будувати позитивні взаємини. Міжособистісна комунікація є специфічною формою взаємодії людини поряд із взаєморозумінням, взаємовпливом і взаєминами, вона передбачає прямий обмін думками, ідеями, почуттями та емоціями між двома або більше людьми та включає як вербальні, так і невербальні елементи особистої взаємодії.

Навички міжособистісної комунікації називають навичками «м'якого» спілкування, вони допомагають людині успішно жити, працювати та підтримувати «здорові» взаємини з іншими. Навички міжособистісної комунікації є важливим елементом успішного спілкування як в особистому, так і в професійному житті.

Згідно з науковою позицією авторів British Council, важливим ресурсом для розвитку «м'яких» навичок міжособистісної комунікації у здобувачів освіти є навчання іноземним мовам, зокрема на заняттях, які базуються на комунікативному підході [8]. Для досягнення цієї мети викладачі іноземних мов застосовують специфічні методи взаємодії із здобувачами освіти, сприяючи не лише розвитку у них навичок роботи з навчально-професійною інформацією, але й стимулюючи розширення комунікативних умінь, навичок та знань [9].

Дослідники С. Klein, R. E. DeRouin та E. Salas під навичками міжособистісної комунікації розуміють цілеспрямовану поведінку, включаючи навички спілкування та побудови взаємин, які використовуються в епізодах міжособистісної взаємодії та характеризуються складними процесами сприйняття, когнітивними процесами, динамічним обміном вербальними та невербальними взаємодіями, різними ролями, мотиваціями, і очікуваннями [10].

Учені L. A. Baxter та D. O. Braithwaite визначають три категорії теорій міжособистісної комунікації: орієнтовані на особистість, орієнтовані на дискурс/взаємодію та орієнтовані на відносини. Індивідуально-орієнтовані теорії зосереджені на особі, зокрема на тому, як люди думають, коли керують невизначеністю, створюють повідомлення та ефективно спілкуються. Теорії міжособистісної комунікації, орієнтовані на дискурс/взаємодію, зосереджені на повідомленнях, зокрема на їхній формі, змісті та функції. Теорії орієнтовані на відносини зосереджені на особистих взаєминах, зокрема на тому, як вони розвиваються, підтримуються, трансформуються і припиняються [11]. Ґрунтуючись на засадах теорій міжособистісної комунікації, можна побудувати модель ефективної міжособистісної комунікації та визначити навички, які для неї необхідні.

Навички міжособистісної комунікації формуються на основі попереднього життєвого досвіду, індивідуальних особливостей і відмінностей особистості. Модель ефективної міжособистісної комунікації передбачає досягнення індивідуальних групових та організаційних результатів завдяки правильно налагодженому процесу відфільтровування сприйняття та когнітивного відбору, а також врахуванню ситуаційних характеристик комунікації (рис. 1).

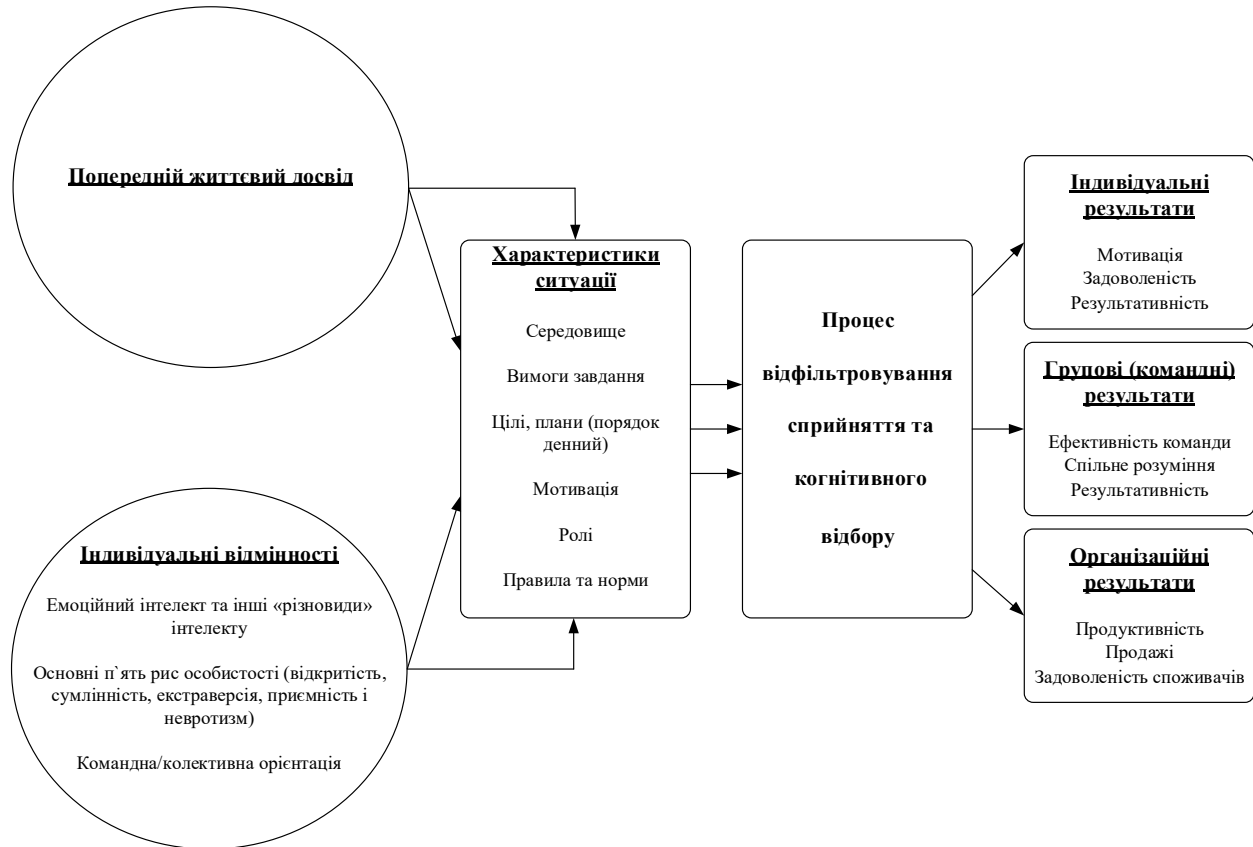

Рис. 1. Модель міжособистісної комунікації
Джерело: [10]

Автор S. Pore поділяє навички міжособистісної комунікації на чотири узагальнені категорії (табл. 1) [12].

Таблиця 1

Загальна класифікація навичок міжособистісної комунікації

Спілкування	Співпраця	Вирішення конфліктів	Культурна обізнаність
Письмові та мовні навички, активне слухання	Побудова взаємин, зміцнення довіри, створення репутації	Вирішення проблем на робочому місці, техніка ведення переговорів, управління конфліктами	Розуміння інших культур, толерантність

До першої категорії відносять спілкування, яке включає вербальні, невербальні навички та навички слухання; до другої – навички вирішення конфліктів і ведення переговорів; до третьої – навички співпраці та командної роботи; до четвертої – міжкультурні навички.

Розширюючи та деталізуючи загальну класифікацію, запропоновану автором S. Pore, дослідники C. Klein, R. E. DeRouin та E. Salas пропонують наступну таксономію навичок міжособистісної комунікації (табл. 2) [10].

Таксономія навичок міжособистісної комунікації

Навички міжособистісної комунікації	Опис	Пов'язані навички
Комунікативні навички		
Активне слухання	Приділяти пильну увагу сказаному, просити іншу сторону пояснити, що саме вона має на увазі, і вимагати повторення неоднозначних ідей або тверджень	Слухання з емпатією та співчуттям; слухання для розуміння
Усне спілкування	Конструктивна передача словесних повідомлень	Формулювання; чіткість висловлювання; передача емоцій; міжособистісне спілкування
Письмове спілкування	Чіткість та доречність в письмовому спілкуванні	Чіткість; передача передбачуваного значення
Асертивне (відкрите, чесне) спілкування	Пряме вираження своїх почуттів, уподобань, потреб і думок у спосіб, який не є ні погрозою, ні покаранням для іншої особи.	Пропонування ідей; соціальна наполегливість; захист прав; директивність; відстоювання своїх потреб
Невербальне спілкування	Підсилення або заміна усного спілкування мовою тіла, жестів, голосу або артефактів	Вираз почуттів; сприйняття/розпізнавання почуттів; погляд на обличчя
Навички побудови взаємин		
Співпраця та координація	Розуміння та робота з іншими в групах або командах; включає надання допомоги тим, хто її потребує, і планування діяльності відповідно до потреб команди	Адаптивність; спільне усвідомлення ситуації; моніторинг продуктивності та зворотний зв'язок; міжособистісні взаємини; спілкування; прийняття рішень; згуртованість; групове вирішення проблем; бути командним гравцем
Довіра	Віра або віра особи в цілісність або надійність іншої особи або речі; готовність сторони бути вразливою до дій іншої сторони на основі очікування, що певні дії, важливі для довірителя, будуть виконані	Самосвідомість; саморозкриття; швидка довіра
Міжкультурна чутливість	Цінування індивідуальних відмінностей між людьми	Прийняття; відкритість до нових ідей; чутливість до оточуючих; міжкультурні відносини
Сервісна орієнтація	Набір основних індивідуальних схильностей і схильності надавати послуги, бути ввічливим і корисним у роботі з клієнтами, клієнтами та партнерами	Перевищення очікувань клієнта; навички задоволення клієнтів; здатність підтримувати позитивні відносини з клієнтами; продаж; побудова взаємин; представляти організацію клієнтам і громадськості
Самопрезентація	Процес, за допомогою якого люди намагаються вплинути на реакцію та уявлення людей про них та їхні ідеї; управління цими враженнями охоплює широкий спектр поведінки, спрямованої на створення позитивного впливу на колег по роботі	Самовираження; збереження обличчя та управління враженнями; управління сприйняттям; самореклама
Соціальний вплив	Спрямовувати людей до прийняття певної поведінки, переконань або поглядів; впливати своїми діями на розподіл переваг і недоліків всередині організації	Діловий етикет; міркування; доброзичливість; створення коаліції; торг; звернення до вищої інстанції; накладення санкцій; мережевість; переконання, позитивні політичні навички
Вирішення конфліктів і ведення переговорів	Відстоювати свою позицію з відкритим розумом, не сприймати особисто розбіжності інших членів, ставити себе на місце іншого, дотримуватися раціональних аргументів і уникати передчасної оцінки, а також намагатися синтезувати найкращі ідеї з усіх точок зору та перспектив	Стиль вирішення конфліктів; управління конфліктами; попередження конфліктів; вирішення проблем; принциповість переговорів; культурні переговори; посередництво

Дослідники виділяють дві великих групи навичок міжособистісної комунікації: комунікативні навички та навички побудови взаємин. До комунікаційних навичок відносять активне слухання, усне, письмове, асертивне (відкрите, чесне) та невербальне спілкування. До навичок побудови взаємин належать співпраця та координація, довіра, міжкультурна чутливість, сервісна орієнтація, самопрезентація, соціальний вплив, вирішення конфліктів і ведення переговорів.

Відповідно до більшості теорій міжособистісної комунікації вона постає як система конкретних дій, умінь і навичок, які не є вродженими, їм можна та слід навчатися, їх необхідно відпрацьовувати і тренувати.

Навчання здобувачів освіти ефективним міжособистісним комунікативним навичкам вимагає від викладачів надання відповідних знань, а також їхнього скеровування та інструктажу в навчанні для розвитку та вдосконалення цих навичок. Потрібні час і досвід, щоб сформувані ефективні міжособистісні та комунікативні компетентності, починаючи з основних навичок [13]. Викладачі мають відповідати не лише за рольове моделювання ефективних навичок міжособистісної комунікації спілкування, але й за оцінювання набутих компетенцій здобувачів.

Навчання міжособистісній комунікації передбачає, що здобувачі освіти уміють визначати власну позицію в майбутній взаємодії, власні цілі і завдання, виходячи з того, чи вони можуть створити можливі сценарії взаємодії [14]. У спрощеному вигляді цю підготовку здобувачів освіти можна описати як з'ясування того, що від них очікують та що вони самі очікують отримати від взаємодії. Процес міжособистісної взаємодії описується в термінах технік побудови взаємодії в бесідах, що передбачає встановлення контакту на основі оцінки власної позиції, позиції співрозмовника і значення бесіди; фіксацію позиції адресата бесіди, що включає спонування до передачі інформації, її сепарування, встановлення зв'язку із предметом і цілями бесіди, її достатності та правдоподібності, достовірності; формулювання й обґрунтування власної позиції, тобто обов'язкове позначення предмета бесіди; вказівку на компетенцію і можливості фахівця; висування пропозицій або вимог, обсяг і характер яких можуть змінюватися; опонування – питання, доповнення, елементи полеміки, вплив на аргументацію адресата бесіди, тобто згода зі співрозмовником або заперечення йому; досягнення загального висновку. Це включає вказівку на компетентності та можливості фахівця, висування пропозицій або вимог, опонування та отримання загальних висновків, враховуючи можливість взаємодії [15]. Навчання міжособистісній комунікації часто здійснюється шляхом вивчення конкретних типів взаємин, таких як дружба, романтичні взаємини, сімейні взаємини та взаємини на роботі. Вивчення здобувачами освіти цих взаємин дає можливість особистісного та професійного розвитку, формує потенціал для навчання протягом усього життя.

Для формування навичок міжособистісної комунікації викладачам закладів вищої освіти важливо використовувати когнітивні, активно-діяльнісні та гуманістичні або комплексні освітні технології.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Побудова якісної системи вищої освіти є одним із невід'ємних елементів розбудови української державності. Євроінтеграційний поступ України супроводжується позитивними змінами в соціально-економічному розвитку суспільства та впровадженням інноваційних змін в галузі вищої освіти, які мають на меті успішну політичну, правову, економічну і освітню інтеграцію в європейський простір.

Україна, яка є учасником Болонського процесу, взяла на себе зобов'язання реформувати національну систему вищої освіти відповідно до європейських стандартів та цінностей, що, зокрема, потребує закладення у здобувачів вищої освіти основ для професійної кар'єри і особистого розвитку завдяки формуванню спеціальних знань і «м'яких» навичок міжособистісної комунікації.

Навички міжособистісної комунікації охоплюють здатності до ефективної взаємодії з іншими людьми. Вони дозволяють формувати цілеспрямовану поведінку у спілкуванні та побудові взаємин, використовуються в епізодах міжособистісної взаємодії та характеризуються складними процесами сприйняття, когнітивними процесами, динамічним обміном вербальними та невербальними взаємодіями, різними ролями, мотиваціями, і очікуваннями.

Для успішного формування навичок міжособистісної комунікації у здобувачів вищої освіти України необхідно вивчати досвід і впроваджувати практики європейського освітнього простору щодо застосовування когнітивних, активно-діяльнісних, гуманістичних та комплексних освітніх технологій, що і є, на наш погляд, перспективним напрямом подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Макеев С. Ю. Развитие понятия про ключовые компетентности у работах европейских та украинских ученых. Академичні студії. Серія «Педагогіка». 2021. Вип. 4. Ч. 1. С. 143–151.
- [2] Бучинська Т. Зарубіжна практика формування універсальних компетентностей сучасного фахівця в умовах революції 4.0. Економіка та суспільство. 2021. № 26. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/349> (дата звернення: 16.02.2024). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-19>.
- [3] Довгань Л. І. Модель компетентностей сучасного філолога-випускника закладу вищої освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. Вип. 52. Т. 1. С. 232–237. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-1-34>.
- [4] Носовець Н., Пискун О., Рекун О. Теоретичне дослідження поняття «self skills» учителя. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. 2021. Вип. 14–15 (170–171). С. 32–36.
- [5] Коваль К. Развитие soft skills у студентов – один из факторов для их трудоустройства. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162–168.
- [6] Довгань Л., Осаульчик О. Soft skill as a component of professional competency of philology students. Modern Engineering and Innovative Technologies. 2023. № 3 (27–03). С. 20–23. <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-27-03-012>.
- [7] Левченко Т. М., Чубань Т. В. Формування комунікативної компетентності у профільному навчанні. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2021. № 77. Т. 2. С. 14–18.
- [8] Mosquera I. Ideas to bring soft skills into the English classroom. British Council. Teaching English : website. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/blogs/ingrid-mosquera-gende/ideas-bring-soft-skills-english-classroom> (дата звернення: 16.02.2024).
- [9] Корнюш Г. Формування м'яких навичок у студентів закладів вищої освіти в контексті навчання іноземних мов. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. 2020. Вип. 36. С. 99–110. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2020-36-08>.
- [10] Klein C., DeRouin R. E., Salas E. Uncovering Workplace Interpersonal Skills: A Review, Framework, and Research Agenda. International review of industrial and organizational psychology. 2006. P. 79–126. DOI: <https://doi.org/10.1002/9780470696378.ch3>.
- [11] Baxter L. A., Braithwaite D. O. Engaging theories in interpersonal communication: Multiple perspectives. Sage Publications. 2008. URL: <https://doi.org/10.4135/9781483329529> (дата звернення: 16.02.2024).
- [12] Pope S. Strategies for Developing Interpersonal Communication Skills for Business Students. Walden Dissertations and Doctoral Studies Collection. 2015. URL: <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/1916/> (дата звернення: 16.02.2024).
- [13] Pavord E., Donnelly E. Communication and Interpersonal skills. 2nd Edition. UK: Lantern Publishing Ltd. 2015. p. 142.
- [14] Atkinson J., McMahan D. T. A Pedagogical Guide to Teaching an Interpersonal Communication Course. Journal of Communication Pedagogy. 2018. Vol. 1 (1). P. 3–8. DOI: <https://doi.org/10.31446/JCP.2018.02>.
- [15] Лазарев О. В., Комісаренко Н. О. Вимоги до рівня формування професійної комунікації майбутніх фахівців немовного профілю. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 17. Т. 1. С. 93–96.

FORMATION OF INTERPERSONAL COMMUNICATION SKILLS IN THE CONDITIONS OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN HIGHER EDUCATION COMMUNITY

Dovhan Larysa Ivanivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Translation
Vinnitsia Institute of Trade and Economics of the State University of Trade and Economics,
Vinnitsia, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-4742-6570
laradovhan@ukr.net

Abstract. The article summarizes the results of scientific work and highlights the experience and approaches to the formation of interpersonal communication skills in the context of Ukraine's integration into the European higher education community. It is stated that the European integration progress of Ukraine is accompanied by positive changes in the socio-economic development of society and the introduction of innovative changes in the field of higher education, which are aimed at successful political, legal, economic, and educational integration into the European space. It is noted that since 2005, Ukraine has been participating in the Bologna process, i.e. an international initiative aimed at reforming and unifying higher education in the countries of the European area of higher education. It is found that the alignment of the national system of higher education with European and world standards involves the transition to the system of competence education. The classification of integrated characteristics of the quality of training of education seekers and the results of their training, i.e. competencies, is given. It is pointed out that one of the key positions among "soft" skills is occupied by communicative competence, which requires the formation of interpersonal communication skills. The categories of theories of interpersonal communication are defined and characterized. A model of effective interpersonal communication is proposed, which provides for the achievement of individual group and organizational results thanks to a properly adjusted process of filtering perception and cognitive selection, as well as taking into account the situational characteristics of communication. A taxonomy of interpersonal communication skills is given. It is noted that training students of higher education in effective interpersonal communication skills requires teachers with relevant knowledge, as well as guidance and instruction in learning to develop and improve these skills. It is substantiated that for the successful formation of interpersonal communication skills in higher education students of Ukraine, it is necessary to study the experience and implement the practices of the European educational space. Prospective directions for further scientific research on the formation of interpersonal communication skills among students of higher education are outlined.

Key words: interpersonal communication; competence; "soft" skills; higher education; European higher education community.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Makieiev, S. Y. (2021). Rozvytok poniattia pro kluchovi kompetentnosti u pratsiakh yevropeiskyykh ta ukrainskyykh vchenyykh [Development of the concept of key competences in the works of European and Ukrainian scientists]. *Akademichni studii. Seriya «Pedahohika» – Academic studies. Series : Pedagogy*, 4, 1, 143–151 [in Ukrainian].
- [2] Buchynska, T. (2021). Zarubizhna praktyka formuvannia universalnykh kompetentnostei suchasnoho fakhivtsia v umovakh revoliutsii 4.0. [Foreign practice of forming universal competences of a modern specialist in the conditions of revolution 4.0.]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 26, URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/349> (Last accessed: 16.02.2024) [in Ukrainian].
- [3] Dovhan, L. I. (2022). Model kompetentnostei suchasnoho filoloha-vypusknika zakladu vyshchoi osvity [Competence model of a modern philologist-graduate of a higher education institution]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of humanitarian sciences*, 52, 1, 232–237 [in Ukrainian].
- [4] Nosovets, N., Pyskun, O., Rekun, O. (2021). Teoretychne doslidzhennia poniattia «self skills» uchytelia [Theoretical research of the concept «teacher's self skills»]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka. Seriya : Pedagogichni nauky – Bulletin of the Chernihiv Collegium National University named after T. G. Shevchenko. Series : Pedagogical sciences*, 14–15 (170–171), 32–36 [in Ukrainian].
- [5] Koval, K. (2015). Rozvytok soft skills u studentiv – ody z chynnykiv dlia yikh pratsevlashtuvannia [The development of soft skills among students is one of the factors for their employment]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu – Bulletin of the Vinnytsia Polytechnic Institute*, 2, 162–168 [in Ukrainian].
- [6] Dovhan, L., Osaulchyk, O. (2023). Soft skill as a component of professional competency of philology students. *Modern Engineering and Innovative Technologies*, 3 (27-03), 20–23 [in English].
- [7] Levchenko, T. M., Chuban, T. V. (2021). Formuvannia komunikativnoi kompetentnosti u profilnomu navchanni [Formation of communicative competence in specialized training]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, 77, 2, 14–18 [in Ukrainian].
- [8] Mosquera, I. (2018). Ideas to bring soft skills into the English classroom. British Council. Teaching English : website, URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/blogs/ingrid-mosquera-gende/ideasbring-soft-skills-english-classroom> (Last accessed: 16.02.2024) [in English].
- [9] Korniyush, H. (2020). Formuvannia miakyykh navychok u studentiv zakladiv vyshchoi osvity v konteksti navchannia inozemnykh mov [Formation of soft skills in students of higher education institutions in the context of foreign language learning]. *Vykkladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky – Language teaching in higher education institutions at the modern stage. Interdisciplinary connections*, 36, 99–110 [in Ukrainian].
- [10] Klein, C., DeRouin, R. E., Salas, E. (2006). Uncovering Workplace Interpersonal Skills : A Review, Framework, and Research Agenda. *International review of industrial and organizational psychology*, 79–126 [in English].
- [11] Baxter, L. A., Braithwaite, D. O. (2008). Engaging theories in interpersonal communication : Multiple perspectives. Sage Publications, URL: <https://doi.org/10.4135/9781483329529> (Last accessed: 16.02.2024) [in English].
- [12] Pope, S. (2015). Strategies for Developing Interpersonal Communication Skills for Business Students. *Walden Dissertations and Doctoral Studies Collection*, URL: <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/1916/> (Last accessed: 16.02.2024) [in English].
- [13] Pavord, E., Donnelly, E. (2015). Communication and Interpersonal skills. 2nd Edition. UK : Lantern Publishing Ltd., 142 [in English].